

Оскільки Європа продовжує розвиватися, її святкова культура, безперечно, залишиться яскравим та важливим аспектом.

Список використаних джерел:

1. Cudny W. The Phenomenon of Festivals. Their Origins, Evolution, and Classifications. *Anthropos*. 2014. Vol. 109, no. 2. P. 640–656. URL: <https://doi.org/10.5771/0257-9774-2014-2-640> (date of access: 04.11.2023).
2. Fournier L. Traditional Festivals From European Ethnology to Festive Studies. *Journal of Festive Studies*, 2019, 1 (1), pp.11-26.
3. History Of The Holidays. Redir. URL: <https://redir.booklibrary.website/library/history-of-the-holidays.pdf> (date of access: 02.11.2023).
4. Klamer A., Petrova L., Kiss D. E. Cultural Value of a Festival. *Managing Cultural Festivals*. London, 2022. P. 210–231. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003127185-15> (date of access: 02.11.2023).
5. Salvador E., Pedersen J. S. *Managing Cultural Festivals*. London : Routledge, 2022. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003127185> (date of access: 03.11.2023).

Пасій Є.В.,

здобувач вищої освіти IV курсу кафедри музичного та хореографічного мистецтва, ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»;

Науковий керівник: Сапак Н.В.,

кандидат мистецтвознавства, доцент

ВП «Миколаївська філія

Київського національного університету культури і мистецтв», м. Миколаїв, Україна

**ОБРАЗ РОКСОЛАНИ З ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ ПАВЛА
ЗАГРЕБЕЛЬНОГО, ЯК УОСОБЛЕННЯ НЕЗЛАМНОГО ДУХУ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЙОГО У РІЗНИХ ВИДАХ
МИСТЕЦТВА**

Павло Загребельний сьогодні вважається одним із найбільш популярних українських письменників ХХ століття, хоча насправді ще не до кінця осмислений і оцінений, незважаючи на велику кількість літературних досліджень, присвячених його творчому спадку. Історичній прозі Павла Загребельного притаманна не лише художня оригінальність, майстерне поєднанням загальнолюдського змісту з епічною широтою й велелюдністю, а й те, що історія в ній повсякчас постає як українська історія, історія всього українського народу, українського духу. Його

твори характеризуються природними переходами від сучасності до історії, масштабністю та широтою уявлень про типи українського народного характеру, пристрасність та бажання в обстоюванні правди, краси, добра. Загребельний у своїй творчості виділяв самоцінність і гідність людської особистості, рішуче протиставляв простоті та посередності талант, пристосовництву та безініціативності - активну дію, мовчазній покорі та рабству - свободу й боротьбу за неї.

Оригінальність манери письма Павла Загребельного забезпечила його органічне входження до плеяди митців «нової хвилі» історичної прози. Загребельний став одним із провідних письменників цього процесу. Головними особливостями та визначальними рисами історичної прози «нової хвилі» в Україні стали поступовий відхід від фактографічності як основи історичного твору, розважальності як його обов'язкової функції. Натомість головною стала думка про необхідність та важливість якісно нового погляду на національну історію крізь літературу - погляду, що, звертаючись до досвіду минулого, насправді осмислював і змальовував би сьогодення з усіма його суперечностями.

Паралельно процесу переходу української історичної прози до нової якості, до якого був причетний Павло Загребельний, відбувалися й зміни поглядів на жанр історичного роману у світовій літературі, що були побудовані ідеєю про те, що історія знаходиться на одному рівні з філософським осмисленням.

Павло Загребельний написав роман «Роксолана» надихаючись книгою «Історія Туреччини» від Агатангела Кримського, де про Роксолану було розказано всього 20 сторінок, а також використовував твори академіка Володимира Гордлевського про історію Туреччини. Крім того, сам Павло Загребельний відвідав Туреччину, де жила Роксолана, і відвідав місто Рогатин, де народилася ця історична постать. Дівчина на ім'я Настя Лісовська стала прообразом Роксолани. Вона народилася у 1506 році в родині священника Гаврили Лісовського у Рогатині, невеликому містечку на Заході України, яке належало до Речі Посполитої. У той час ця територія страждала від нападів кримських татар. Улітку 1552 року молода донька священника потрапила в полон кримських татар. Легенда говорить, що це сталося саме перед її весіллям. Автор використав цю історію, щоб перетворити полонену дівчину на Роксолану, яка досягла висот султанші і в певному сенсі змінила безправне становище жінки, що було характерним для мусульманського світу.

В історичному романі Павла Загребельного «Роксолана» читачам розкриваються історичні події XVI ст. та образ Роксолани. Своїм твором автор утверджує думку про те, що велика сила волі та духу, щира любов до рідного краю, міцна вдача, цілеспрямованість здатні допомогти людині перемогти безодню безправ'я та зневаги. Цей твір можна назвати гімном чистому та справжньому коханню, який засуджує жорстокість, власність та насильство. У центрі уваги автора гострі психологічні проблеми, душевні конфлікти й суперечності. Наболілі соціально-економічні аспекти вирішуються ним шляхом зображення складного психологічного життя героїні, її почуттів, роздумів, настроїв. Читаючи твір, читачі можуть побачити у ньому такі проблеми: любов і ненависть; керівник та народ;

підступність і зрада; воля та поневолення; вплив релігії на людину; мораль і бездуховність; жага до збагачення; єдність людини з рідним краєм. Останнє я взяла за основу своєї хореографічної картини. На мою думку, це питання є актуальним на сьогоднішній день, тому що патріотизм та любов до батьківщини постали головною темою під час російсько-української війни, яка розпочалася у 2022 році. Зараз багато жінок з дітьми перебувають далеко від рідного дому і саме сила українського духу допомагає їм виживати та не опускає руки.

У своєму романі «Роксолана» Павло Загребельний створив комплексний портрет головної героїні. Він розглядає її життя від дитинства і докладно описує, в якій родині вона виростала, які були її батьки та як це вплинуло на формування її особистості. Результатом є образ Роксолани, яка не просто є турецькою султаною, але й також українкою, яка досягла такого високого становища.

Павло Загребельний вдало передав в образі Роксолани найкращі якості не лише українських жінок, але й всього українського народу. Роксолана виявляється справжньою патріоткою своєї країни, яка ніколи не забувала про лихо, яке спіткало її народ через набіги татар. Навіть, живучи у величезній розкоші та багатстві, вона активно використовує свою владу як найвпливовіша жінка в державі на користь своєї Батьківщини. Роксолана сприяла миру в Україні 40 років, що дало можливість державі розвиватися і розквітати. Крім того, Хюррем в романі показана як дуже розумна жінка, одна з найосвіченіших свого часу. Її жага до знань, яка проявлялася ще в дитинстві, особливо під час навчання у вікарія Скарбського, допомогла їй вийти з полону та стати султаною. В образі Роксолани Павло Загребельний втілює найкращі риси українського національного характеру, завдяки чому дівчина, яка колись була бранкою, стала султаною і залишилася впливовою фігурою протягом віків.

Тема Роксолани зустрічається у різних видах мистецтва. Перш за все це **театральні вистави в Україні:**

- Вистава «Роксолана», яку в 1985 році поставив Тернопільський обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка, роль Роксолани виконала Люся Давидко.

- Вистава «Роксолана», яку в 1988 році поставив Дніпропетровський театр імені Шевченка, роль Роксолани зіграла Олександра Копитіна.

- Мюзикл «Роксолана» Арнольда Святогорова на лібрето Степана Галябарди у 2001 йшов на сцені Івано-Франківського музично-драматичного театру.

- Хореографічна вистава «Роксолана» заснована в 1931 році - друга балетна постановка в театрі імені М. Старицького, попередньою була вистава «Есмеральда». У виставі «Роксолана» показані емоції та почуття головної героїні, яка подолала шлях від звичайної української дівчини до наймогутнішої султани Османської імперії. Перша дія відбувалася в Україні в атмосфері автентичності, без елементів «шароварщини». Коли дія перемістилася до палацу султана Сулеймана, герої потрапили у світ розкоші та багатства. Ще до прем'єри Юрій Саввон – асистент балетмейстера розповів, що вони спершу навіть не уявляли, наскільки складну тему

взяли у роботу. «Є два романи, багато легенд, серіал і український, і турецький. Ми опрацювали різні джерела і створили свою історію, - розповів Юрій. - Наша історія писалася на сцені, у процесі репетицій з'являлися нові персонажі» [8].

- У 2008 році до образу Роксолани звернувся і Миколаївський академічний драматичний театр. Театральний проект було здійснено за участю трьох країн (Болгарія, Туреччина, Україна). Спочатку для постановки обрали твір Павла Загребельного «Роксолана», оскільки героїня цієї п'єси є добре відомою як в Болгарії, так і в Туреччині, але потім вирішили поставити виставу про Роксолану не на основі роману Загребельного, а за п'єсою «Хуррем-Султан» турецького драматурга Орхана Асена, з об'єднаними зусиллями трьох театрів – миколаївського, болгарського і турецького.

Образ героїні знайшов місце **в кінематографі.**

- 1996—2003 «Роксолана» (Україна), в ролі Роксолани – Ольга Сумська; Український телесеріал, який був створений режисером Борисом Небієвідзе та вироблений на кіностудії «Укртелефільм» протягом періоду з 1996 по 2003 рік. Ідея для сюжету серіалу була запозичена з однойменної повісті Осипа Назарука. Серіал складається з трьох частин, загалом має 50 епізодів. Перша частина, під назвою «Настуня», була вперше показана на українському телебаченні в 1996 році. Друга частина, «Улюблена дружина халіфа», мала прем'єру в 1998 році. Третю частину, «Володарка імперій», вперше показали в Україні в березні 2006 року. Образ дівчини з Рогатина, що здобула серце й стала впливовою фігурою при дворі одного з найвпливовіших султанів Османської імперії, зачаровує і турків.

- 2011—2014: «Величне століття. Роксолана» (Туреччина); в ролі Роксолани – Мер'єм Узерлі, зі 103 серій - Вахіде Перчин. Це найдорожчий телевізійний проект в історії турецького телебачення. Успішно транслюється близько в 50 країнах світу. Оригінальна назва – «Величне століття», вона вказує на важливий період в історії Турецької держави, що відзначається правлінням Сулеймана I Пишного. Цей період у турецькій історіографії відомий як Золота Ера Турецької Державності. Українська назва «Величне століття. Роксолана» була вибрана для серіалу в Україні, оскільки Хуррем Султан, головна героїня серіалу, має українське походження.

Музичні твори

- Лібрето Степана Галябарди «Я — Роксолана»;
- двоактний балет Дмитра Акімова «Роксолана» (2009);
- пісня Оксани Білозір «Пісня Роксолани» на слова Степана Галябарди, музика — Арнольда Святогорова (альбом «Горобина ніч», 2001).

Висновок. Українська історія налічує значну кількість видатних постатей. Іноді українські історики надмірно підкреслюють їх важливість та внесок, що може вести до опущення деяких фактів та втручання в історичні події. Роксолана стала однією з таких видатних історичних постатей, де відсутність достовірних фактів призвела до розповсюдження різних домислів та фантазій. Проте Роксолана привертає увагу не даремно. Вражаюча сила її волі та феноменальний характер роблять її видатною жінкою, яка, опинившись в чужому і навіть ворожому

середовищі, замість того, щоб приймати обставини, за допомогою великих особистих зусиль змінювала не лише свою долю, а й навколишній світ на краще. Павло Загребельний зміг майстерно втілити в образ цієї жінки всю велич та незламність українського народу. Життя та діяльність Хюррем Султан-Роксолани зацікавили та надихнули багатьох митців, включаючи письменників, художників, хореографів і композиторів, тому ця тема знайшла відображення у різних видах мистецтва. Образ Роксолани є прикладом великої любові до рідного краю та духовної стійкості. Історія цієї жінки, надихає любити Батьківщину і цінувати своє коріння, не опускаючи руки у складних життєвих ситуаціях, бути більш впевненою у собі, вчитися пристосовуватися до життєвих обставин і не втрачати силу духу.

Список використаних джерел:

1. [dovidka.biz.ua/https://dovidka.biz.ua/zahrebelnyi-roksolana-analiz-tvoru/](https://dovidka.biz.ua/zahrebelnyi-roksolana-analiz-tvoru/)
2. [/mij-kraj.com.ua/https://mij-kraj.com.ua/literaturoznavstvo-movoznavstvo-ta-folklor/obraz-roksolany-v-ukrainskii-literaturi](https://mij-kraj.com.ua/literaturoznavstvo-movoznavstvo-ta-folklor/obraz-roksolany-v-ukrainskii-literaturi)
3. [/repository.hneu.edu.ua/http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/13563/1/%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE.pdf](http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/13563/1/%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE.pdf)
4. [/lib.kam.gov.ua/https://lib.kam.gov.ua/pavlo-zagrebenny](https://lib.kam.gov.ua/pavlo-zagrebenny)
5. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0_\(%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0_(%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD))
6. [/ru.wikipedia.org/https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0#%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0#%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0)
7. [/moemisto.ua/https://moemisto.ua/km/horeografichna-vistava-roksolana-49779/amp.html](https://moemisto.ua/km/horeografichna-vistava-roksolana-49779/amp.html)
8. [/ye.ua/https://ye.ua/kultura/29184_U_Hmelnickomu_pokazali_istoriyi_Roksolani_u_muzici_i_tanci.html](https://ye.ua/kultura/29184_U_Hmelnickomu_pokazali_istoriyi_Roksolani_u_muzici_i_tanci.html)